

Καμία σκέψη για υποχρεωτική συνεπιμέλεια

Από την κυβέρνηση Μητσοτάκη έχει συσταθεί νομοπαρασκευαστική επιτροπή με στόχο την κατάθεση και ψήφιση νομοσχεδίου βάσει του οποίου θα μεταρρυθμιστεί το οικογενειακό δίκαιο. Οι τροποποιήσεις που προτείνονται έχουν ως κεντρικό θέμα την ρύθμιση της επιμέλειας των ανήλικων παιδιών μετά τη λύση ενός γάμου. Η βασική πρόταση τροποποίησης είναι η θεσμοθέτηση της από κοινού άσκησης της επιμέλειας και της εναλλασσόμενης κατοικίας, χωρίς να απαιτείται η συναίνεση των δύο γονέων.

1. Γιατί γίνεται χωρίς διάλογο;

Για άλλη μία φορά η κυβέρνηση νομοθετεί χωρίς να λαμβάνει υπόψη της την κοινωνία. Δεν έχει κάνει καμία επίσημη τοποθέτηση με δημοσιοποίηση κάποιου σχεδίου και η πληροφόρηση που έχουμε μέχρι τώρα προέρχεται από διαρροές που η ίδια δρομολογεί. Δεν έχει καλέσει ή δεχτεί να συζητήσει με γυναικείες οργανώσεις, ενώ εντύπωση κάνει η απουσία τοποθέτησης ακόμα και του επίσημου κρατικού φορέα για την οικογένεια και την ισότητα των φύλων, της «Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων».

Αντιθέτως στο δημόσιο διάλογο κυριαρχούν οι σύλλογοι των «μαμαπάδων», που μονοπωλούν μονομερώς τη συζήτηση εστιάζοντας και αναδεικνύοντας ως σημαντικότερο πρόβλημα στη φροντίδα και ανατροφή των παιδιών την «προνομιακή» θέση των γυναικών – μαμάδων οι οποίες χρησιμοποιούν τη μητρότητα ως εργαλείο εκδίκησης και «αποξένωσης» των τέκνων τους από αυτούς. Αποκορύφωμα η αποκάλυψη ότι δύο μέλη της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής που συνέταξε το σχέδιο νόμου, έχουν ενεργή σχέση με τους συλλόγους αυτούς.

Η κυβέρνηση, έχοντας αφήσει το θέμα να σέρνεται στη δημοσιότητα, δηλώνει την πρόθεσή της να ψηφίσει το νόμο τον Ιανουάριο εν μέσω πανδημίας. Ποιός ο λόγος για όλη αυτή τη μυστικοπάθεια και τη βιασύνη αν πρόκειται για μεταρρύθμιση που έρχεται να λύσει προβλήματα χρόνων προάγοντας την ισότητα και τη δικαιοσύνη; Ειδικά τη στιγμή που στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επίκειται συζήτηση για την αναθεώρηση των πολιτικών για τη συνεπιμέλεια υπό το πρίσμα της έμφυλης βίας;

2. Γιατί δεν είναι ισότητα;

Η μεταρρύθμιση δεν αφορά το δικαίωμα στη συνεπιμέλεια και στην κατανομή των βαρών μετά από τη σύμφωνη γνώμη και των δύο γονέων, η οποία θεσμοθετείται ήδη από το υπάρχον δίκαιο. Αντίθετα νομιμοποιεί την υποχρεωτική επιβολή συνεπιμέλειας και εναλλασσόμενης κατοικίας απευθείας από το δικαστήριο, χωρίς καμία συναίνεση των γονέων ή των παιδιών.

Πως όμως είναι δυνατόν μια απόφαση που επιβάλλεται οριζόντια σε μια ήδη άνιση συνθήκη, να έχει το ίδιο αντίκτυπο στα δύο μέρη;

Η ρύθμιση αυτή όχι μόνο παραβλέπει τις υπαρκτές κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων αλλά τις ενισχύει, κάνοντας τη ζυγαριά να γέρνει ακόμα περισσότερο προς τη μια πλευρά. Είναι φανερό πως στοχεύει σε περιπτώσεις που τα δύο μέρη έχουν βρεθεί σε αδιέξοδο και η συνεννόηση δεν είναι εφικτή, καθώς για τις υπόλοιπες υπάρχει ήδη η επιλογή της συναινετικής συνεπιμέλειας. Δίνει έτσι το δικαίωμα ελέγχου του τόπου διαμονής του παιδιού και της διαρκούς εμπλοκής του ενός στη ζωή του άλλου, επιβαρύνοντας εκείνες τις πλευρές που επιδιώκουν να ξεφύγουν από έναν καταπιεστικό, ελεγκτικό ή/και κακοποιητικό σύντροφο.

Είναι γεγονός πως σε αυτή την πλευρά συνηθέστερα βρίσκονται γυναίκες, μετανάστες/τριες, ανάπηροι/ες, ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα, οι οποίες θα δυσκολευτούν ακόμη περισσότερο να γλιτώσουν από έναν κακοποιητικό γάμο, αφού το νομοσχέδιο για να αποκλείσει κάποιον από την επιμέλεια θέτει ως απαραίτητη προϋπόθεση την ύπαρξη τελεσίδικης απόφασης. Εδώ η κυβέρνηση φαίνεται να «ξεχνά» τις έρευνες των κρατικών υπηρεσιών για το ποσοστό των θυμάτων που φτάνει στην καταγγελία, τους κοινωνικούς, ταξικούς, φυλετικούς και έμφυλους λόγους που εμποδίζουν τη συντριπτική πλειονότητα των επιζωσών στο να καταγγείλει, το ανεπαρκές και μόνιμα υποχρηματοδοτούμενο κρατικό δίκτυο υποστηρικτικών δομών και υπηρεσιών που το καθιστά σχεδόν αδύνατο, τη δυσκολία να αποδειχθεί η ενδοοικογενειακή βία και τις πολλαπλές μορφές της, λεκτική, ψυχολογική, σωματική, στις αίθουσες των δικαστηρίων και βέβαια το γεγονός ότι προκειμένου να τελεσιδικήσει μία μήνυση για κακοποίηση στα ποινικά δικαστήρια χρειάζονται 4 και 5 χρόνια, χρόνια στα οποία οι κακοποιητές έχουν δικαίωμα να επισκέπτονται τα θύματά τους και να διεκδικούν συνεπιμέλεια. Το νομοσχέδιο, ουσιαστικά καταργεί το δικαίωμα καταπιεσμένων ή/και κακοποιημένων γυναικών και παιδιών να απαλλαγούν από τον κακοποιητή τους.

Τέλος το νέο νομοσχέδιο δε λαμβάνει υπόψη τις οικονομικές δυνατότητες του κάθε μέρους όσον αφορά τον τόπο διαμονής. Συναρτά την υποχρέωση για διατροφή με το χρόνο διαμονής και φροντίδας και όχι με την οικονομική κατάσταση, απαλλάσσοντας στην πράξη από τη διατροφή τα πιο ισχυρά από οικονομικής άποψης μέρη.

3. Γιατί υποστηρίζεται από τα δεξιά κόμματα;

Το οικογενειακό δίκαιο στην Ελλάδα, ρυθμίστηκε με νόμο το 1983. Ο νόμος ικανοποίησε πολλά από τα αιτήματα του γυναικείου - φεμινιστικού κινήματος και εκσυγχρόνισε βαθιά συντηρητικές νομοθεσίες, σε μία χώρα με έντονα πατριαρχική οικογένεια και αντιλήψεις και ισχυρή θέση της εκκλησίας. Δεν ήταν η μόνη μεταρρύθμιση. Την περίοδο εκείνη θεσπίστηκαν πολλά από τα δικαιώματα σε εργασιακό και κοινωνικό επίπεδο που διεκδικούσε το κίνημα της μεταπολίτευσης (εργατικό δίκαιο, ΕΣΥ, αποποινικοποίηση της μοιχείας, πολιτικός γάμος, κατάργηση της προίκας, νομιμοποίηση των αμβλώσεων).

Οι προβλέψεις που έδιναν τη δυνατότητα στις γυναίκες να αποκτούν την επιμέλεια των παιδιών τους και να μπορούν να αποφασίζουν για τα θέματα ανατροφής και φροντίδας, που ούτως ή άλλως επωμίζονταν, καθώς και η υποχρέωση διατροφής, έκαναν εφικτή την απόφαση του διαζυγίου, βήμα που πολύ συχνά ήταν

απαραίτητη προϋπόθεση για να ζήσουν ανεξάρτητα και να προχωρήσουν στη ζωή τους. Αντιθέτως η μεταρρύθμιση που προωθεί η κυβέρνηση της ΝΔ σήμερα, όπως και πολλές άλλες που ψηφίζονται τώρα, γίνεται σε μία περίοδο αποδόμησης του θεσμικού πλαισίου που κατοχύρωσε εργατικά και κοινωνικά δικαιώματα της εργατικής τάξης αλλά και των καταπιεσμένων ομάδων αυτής της κοινωνίας. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, ότι την εισηγείται η δεξιά κυβέρνηση και μάλιστα μία δεξιά κυβέρνηση με έντονα ρεβανιστικά χαρακτηριστικά. Ούτε είναι τυχαίο ότι τις αντίστοιχες προσπάθειες στην Ισπανία και την Ιταλία υπερασπίστηκαν τα ακροδεξιά κόμματα VOX και Λέγκα του Βορρά αντίστοιχα. Όλο το σκεπτικό, πίσω από αυτές τις νομοθεσίες είναι η εκ των προτέρων παραδοχή, ότι το σημαντικότερο στην ανατροφή ενός παιδιού είναι η αδιάρρηκτη σχέση και με τους δύο γονείς, η επαφή και με τα δύο «πρότυπα». Αν ακούσει κανείς την ωμή ρητορική της Λέγκας του Βορρά, μπορεί να το δει ξεκάθαρα.

Σε κάθε περίπτωση όμως και με κάθε διατύπωση, πρόκειται για αναγωγή της πυρηνικής οικογένειας σε υπέρτατη αξία για τον άνθρωπο. Πρόκειται για μεταρρύθμιση εναρμονισμένη με την πολιτική και τις ιδέες της δεξιάς κυβέρνησης.

4. Γιατί δεν είναι υπέρ του παιδιού;

Η μεταρρύθμιση στηρίζεται στο επιχείρημα ότι για την σωστή ανατροφή του παιδιού είναι απαραίτητη η παρουσία και των δύο έμφυλων προτύπων, του ανδρικού και του γυναικείου, τα οποία πρέπει να το μεγαλώνουν από κοινού. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα συντηρητική προσέγγιση, η οποία αναγνωρίζει και υπερασπίζεται αποκλειστικά και μόνο την πυρηνική οικογένεια ως εκ των προτέρων αδιαμφισβήτητη και απαραίτητη αξία της κοινωνίας, απορρίπτοντας οποιαδήποτε άλλη μορφή οικογένειας όπως τη μονογονεϊκή, την ομόφυλη και την τρανς γονεϊκότητα.

Εκτός αυτού, η επιβολή της συνεπιμέλειας και της εναλλασσόμενης κατοικίας δε λαμβάνει καθόλου υπόψη την επιθυμία των παιδιών, δημιουργώντας ένα ασταθές περιβάλλον για το παιδί, που σχετίζεται με όλες τις καθημερινές του δραστηριότητες, από το σχολείο, την άθληση μέχρι και το φιλικό περιβάλλον. Επί της ουσίας, κάνει ένα παιδί λάστιχο παραγνωρίζοντας τελείως τις δικές του ανάγκες για ομαλή ψυχοσωματική ανάπτυξη που χρειάζεται σταθερό περιβάλλον. Αντίστοιχα αποκλείει και την εγκυρότητα της γνώμης του παιδιού, ως πιθανώς καθοδηγούμενης, κάνοντας ακόμη πιο δύσκολη την απεμπλοκή του από κακοποιητικές καταστάσεις. Το υπάρχον οικογενειακό δίκαιο έχει χαρακτήρα παιδοκεντρικό, δηλαδή η επιλογή του παιδιού με ποιον γονέα θέλει να μείνει, αποτελεί μέχρι τώρα το βασικό πυλώνα για την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου.

Η ενσωμάτωση, δε, του σκεπτικού της «γονεϊκής αποξένωσης», θεωρίας που δεν έχει καμία επιστημονική βάση και δεν έγινε ποτέ αποδεκτή από την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, είναι ακριβώς στον αντίποδα των διεκδικήσεων του σύγχρονου φεμινιστικού κινήματος. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η αντιμετώπιση της καταγγελίας ή της άρνησης ενός παιδιού προς έναν γονέα, είναι πιθανότερο να είναι αποτέλεσμα της συκοφάντησης του άλλου γονέα, με στόχο την αποξένωση, παρά αποτέλεσμα καταπιεστικής ή/και κακοποιητικής συμπεριφοράς του. Αντί να προβλέπει άμεση προστασία, ειδικά μέτρα και άρνηση σχέσης σε περιπτώσεις καταγγελιών, προβλέπει απώλεια της επιμέλειας για το γονιό που επιδιώκει αποξένωση του άλλου γονέα. Η προσέγγιση αυτή σε καμία περίπτωση δεν προστατεύει το ίδιο το παιδί. Αντίθετα ενσωματώνει στο οικογενειακό δίκαιο την καχυποψία και την ενοχοποίηση του κακοποιημένου, προστατεύοντας τον ίδιο τον θύτη και βάζοντάς τον στην θέση του θύματος. Ενισχύει μια νοοτροπία αμφισβήτησης και στοχοποίησης του θύματος, την οποία χρόνια τώρα αντιπαλεύει το φεμινιστικό κίνημα.

5. Γιατί επιμένει τόσο πολύ η κυβέρνηση της ΝΔ;

Στα πλαίσια της προσπάθειας για συνολικότερη συντηρητικοποίηση και επιβολή ολοκληρωτικών αντιλήψεων, αναθεωρείται και το οικογενειακό δίκαιο και καταργούνται παλαιότερες κατακτήσεις του

φεμινιστικού κινήματος και γενικότερα των κινημάτων. Η όποια αναβάθμιση είχε επιτευχθεί στα δικαιώματα της γυναίκας και του παιδιού υπό την πίεση του κινήματος επιχειρείται να ακυρωθεί. Η όξυνση των πατριαρχικών σχέσεων εξουσίας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια της κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος έχει άμεσο αντίκτυπο και στην προσπάθεια αναθεώρησης του οικογενειακού δικαίου. Η θέση ιδιαίτερα του αστού πατέρα πρέπει να ενισχυθεί, πόσο μάλλον όταν διακυβεύεται η ιερή για το σύστημα, ατομική ιδιοκτησία. Δεν είναι τυχαίο ότι ο εξαναγκασμός σε συνεπιμέλεια προτάθηκε από μια συντηρητική ομάδα ανδρών υπουργών και βουλευτών της ΝΔ και προπαγανδίζεται κυρίως από άνδρες που ασκούν εξουσία.

Για αυτούς τους λόγους η προτεινόμενη μεταρρύθμιση είναι προσανατολισμένη πλήρως στις αρχές και τις αξίες της πυρηνικής οικογένειας, την οποία προσπαθεί να αναπαράγει ακόμα και μετά το διαζύγιο. Είναι ο βασικός λόγος που απουσιάζει κάθε πρόβλεψη για τις μονογονεϊκές οικογένειες, για την τεκνοθεσία των ομόφυλων ζευγαριών, για την τρανς γονεϊκότητα. Βέβαια τα θέματα αυτά απουσιάζουν πλήρως από το δίκαιο συνολικά και το φεμινιστικό κίνημα χρειάζεται να τα προβάλλει δυναμικά ως αιτήματά του.

6. Γιατί δεν “γίνεται έτσι σε όλες τις πολιτισμένες χώρες”;

Από τους υποστηρικτές της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας ακούμε συχνά ότι «θα πρέπει να γίνει και εδώ ό,τι γίνεται στην Ευρώπη» όπου η συνεπιμέλεια είναι πάγια πρακτική. Κάτι τέτοιο όμως, για τις περισσότερες περιπτώσεις δεν ισχύει, πόσο μάλλον με τη συνθήκη της αναγκαστικότητας που επιχειρείται εδώ να εισαχθεί. Σε όσες χώρες εφαρμόζεται συχνότερα η συνεπιμέλεια – κατόπιν συμφωνίας των γονιών – αυτό είναι ένα από τα αποτελέσματα μιας ευρύτερης πολιτικής κοινωνικού κράτους και μακρόχρονων διαδικασιών εκπαίδευσης για την παροχή φροντίδας εξίσου και από τους άντρες: στη Σουηδία και τη Δανία για παράδειγμα, συνδυάζεται με επιδόματα παιδιού ικανά να βοηθήνε αληθινά την ανατροφή των παιδιών και με κατάλληλες γονικές άδειες μετ’ αποδοχών για γυναίκες και άντρες γονείς.

Σε περιπτώσεις όπως αυτές ορισμένων επαρχιών του ισπανικού κράτους, όπου πρόσφατα επιχειρήθηκε να εφαρμοστεί η υποχρεωτικότητα στη συνεπιμέλεια (Χώρα των Βάσκων και Αραγονία), το φεμινιστικό κίνημα πέτυχε την απόσυρσή της όταν υπάρχει υποψία ενδοοικογενειακής/έμφυλης βίας ή όταν δεν υπάρχει προηγούμενη συμφωνία των γονέων, ενώ στην Ιταλία, με κοινωνικές συνθήκες πολύ κοντινές στη δική μας χώρα, το φεμινιστικό κίνημα πέτυχε την πλήρη απόσυρση του αντίστοιχου νομοσχεδίου, το οποίο είχε προταθεί από την ακροδεξιά Λέγκα του Βορρά και το λαϊκιστικό Κίνημα των 5 Αστέρων.

Κι αφήσαμε τελευταίο το πιο σημαντικό. Η υπόθεση της φροντίδας των παιδιών μετά τη λύση της σχέσης των γονέων του, είναι μια υπόθεση που ξεκινά από τη γέννησή του. Σε μια χώρα που το ποσοστό συμμετοχής στην ανατροφή και φροντίδα των παιδιών εντός γάμου πλησιάζει μετά βίας το 10% για τους άντρες, με τις γυναίκες να επωμίζονται καθημερινά το 90%, το βλέμμα των κρατικών πολιτικών θα έπρεπε να στραφεί στην αλλαγή αυτού του ποσοστού, αν θέλει να αλλάξει τις νοοτροπίες, όπως διατείνεται. Γιατί όταν η κυβέρνηση και το λόμπι που εκπροσωπεί φέρνουν παραδείγματα από άλλες χώρες όπου ισχύει η υποχρεωτική συνεπιμέλεια, εμείς ρωτάμε, ποια η συμμετοχή των πατεράδων στην ανατροφή πριν τη λύση της σχέσης; Ποιο το δίκτυο κοινωνικής προστασίας που παρέχεται για τους ευάλωτους γονείς;

Τι είδους “μεταρρυθμίσεις” χρειάζονται;

Ο ρόλος του κράτους στην κατεύθυνση της έμφυλης ισότητας και της ανατροφής των παιδιών, δεν θα έπρεπε να περιορίζεται σε ρυθμίσεις και μάλιστα τόσο ασφυκτικές και οριζόντιες για το πώς θα μεγαλώνουν τα ζευγάρια τα παιδιά τους, αλλά στο χτίσιμο των προϋποθέσεων για την ελάφρυνση από τα βάρη του μεγαλώματος. Αντί να μεταθέτει τις ευθύνες της σωματικής και ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, μια εξαιρετικά δύσκολη και ευαίσθητη προσπάθεια, αποκλειστικά στους γονείς και ιδιαίτερα στη μητέρα, θα έπρεπε να συνεπικουρεί στην προσπάθεια. Πώς;

- Ιδρύοντας δομές υποστήριξης και ενδυνάμωσης των γονιών, μόνιμα και σταθερά επιδόματα, που θα καλύπτουν τις πραγματικές ανάγκες των φτωχών οικογενειών, δημόσιους και δωρεάν παιδικούς σταθμούς και κέντρα δημιουργικής απασχόλησης των μικρών παιδιών
- Ενισχύοντας τη δημόσια εκπαίδευση για την ελάφρυνση των γονιών από τα δυσβάσταχτα πρόσθετα οικονομικά βάρη της μόρφωσης
- Δημιουργώντας δημόσιες δομές κοινωνικής πρόνοιας που να υποστηρίζουν ενεργά και τους δύο γονείς σε περιπτώσεις συναινετικής συνεπιμέλειας.

Μόνο έτσι απελευθερώνεται η γυναίκα από την ανατροφή και υποβοηθούνται οι γονείς να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκύπτουν. Σε διαζευγμένα ζευγάρια που δεν τίθενται θέματα κακοποιητικών σχέσεων, αποφεύγοντας διενέξεις για το χρόνο επαφής του παιδιού, τις διατροφές κλπ. Αλλά και στην περίπτωση των κακοποιητικών περιπτώσεων, η ύπαρξη κατάλληλων δομών στηρίζει το θύμα γονιό, τον ευάλωτο γονέα (στη συντριπτική πλειοψηφία τη μητέρα) και το παιδί και βοηθά στην απελευθέρωσή τους από το κακοποιητικό περιβάλλον.

Δεν θα βάλουμε το κάρο πριν το άλογο επειδή η κυβέρνηση αυτή αποφάσισε να κάνει ρουσφέτι τα παιδιά μας σε ένα ισχυρό λόμπι πλούσιων πατεράδων.

Καμία σκέψη για υποχρεωτική συνεπιμέλεια